

VI

LA COMUNICACIÓ DE LES ORDRES PELS CORREGIDORS ALS POBLES DEL PRINCIPAT DE CATALUNYA SOTA EL REGIM DE LA NOVA PLANTA ¹

SUMARI: 1. Importància de la forma de comunicació de les normes jurídiques en la Història del Dret.—2. Funció dels corregidors en la comunicació i compliment de les ordres.—3. L'avís de rebut de les ordres.—4. La tramesa de les ordres als pobles.—5. La reforma de les veredes pel Marquès de la Mina—6. L'augment i redistribució dels vereders de l'any 1783.—7. Extorsions, corrupteles i crisi de la governació reial a finals del segle XVIII.—8. El segle XIX: la fi de veredes i vereders, i el pas als butlletins oficials i al servei de Correus.

1. IMPORTANCIA DE LA FORMA DE COMUNICACIÓ DE LES NORMES JURÍDIQUES EN LA HISTORIA DEL DRET

La causa que m'ha fet estudiar aquest tema tan secundari i material de la comunicació de les ordres pels corregidors als pobles del Principat de Catalunya és la importància que dono als mitjans de coneixement i de difusió del Dret, especialment de les normes jurídiques promulga-

ABREVIATURES

ACA Arxiu de la Corona d'Aragó
CD *Colección de Decretos*
FM secció «Fons Municipal».
IMHB Institut Municipal d'Història de Barcelona.
RA secció «Reial Audiència».

1. Aquest treball és la meva comunicació a la «VI Semana de Historia del Derecho Español». Amb posterioritat, i en part com a conseqüència d'aquesta comunicació, el bon amic professor José Luis Bermejo Cabrero ha publicat, a les pàgines de l'«Anuario de Historia del Derecho Español» de l'any 1983, un treball força interessant sobre el mateix tema intitulat *La circulación de disposiciones generales por el método de veredas en el Antiguo Régimen* (pp. 603-609), en el que ens dona una perspectiva més àmplia d'aquesta institució, tant pel que fa a l'àmbit geogràfic que estudia (essencialment, l'antiga Corona de Castella) com pel que fa a l'àmbit cronològic (substancialment, de 1766 a 1834). Agraïxo al professor Bermejo la publicació d'aquell treball, que constitueix una aportació de dades important i quantiosa sobre la institució dels vereders; i també li agraïxo l'interès que em va manifestar en el seu moment per la meva comunicació, com també les referències que hi fa en el seu article i les paraules massa amables que em dedica.

des pels poders públics. Els estudiosos actuals dels mitjans de comunicació social ens ensenyen que el mitjà és el missatge, que el mitjà fa el missatge sovint en una proporció més gran que el missatge mateix, idea que sembla tenir un origen kantianà. Si apliquem aquesta idea al camp del Dret ens adonarem que, amb la impremta, canviaren completament els efectes i vicissituds del Dret i sobretot de les diferents disposicions normatives: les compilacions varen ésser possibles, i foren el que foren, gràcies a la impremta, que va permetre a tots els juristes de tenir-ne un exemplar a l'abast, exemplar que, si el comparem amb els textos manuscrits, tenia poques errades, era difícil de falsificar, hom el podia comprar per un preu assequible, i —el més important— que tots els exemplars eren idèntics, cosa que féu desaparèixer els problemes suscitats pels textos jurídics medievals manuscrits, fins i tot per textos de la importància de les *Partidas* o els *Usatges*. El mateix èxit de les *Leyes de Toro*, sobretot pel que fa a l'ordre de prelació de fonts —comparat, per exemple, amb l'eficàcia relativa de l'Ordenamiento de Alcalá— el devem en gran part a una millor difusió del Dret reial gràcies a la impremta. La impremta, doncs, va acabar amb una etapa en què el Dret, i sobretot la legislació, era conegut amb moltes deficiències i limitacions i era manipulable amb facilitat, i va obrir el camí a una altra etapa en què el Dret fou cada vegada més ben conegut i més difícilment manipulable; això va permetre als reis que el seu Dret i la seva voluntat fossin cada vegada més i més ben observats per tots els súbdits; però també l'accés de tothom al coneixement del Dret, i la seva falsificació cada vegada més difícil, ha estat un factor important de les democràcies contemporànies.

La impremta va ésser, i és, el gran mitjà de difusió del Dret modern i contemporani. Però, a més, les disposicions —impreses i manuscrites, que manuscrites encara ho són la majoria a l'Europa de l'Edat Moderna— han d'arribar, a fi que puguin ésser conegudes, a totes les poblacions —principals i secundàries— dels dominis reials. En les línies que segueixen hi descriuré un exemple de modernització de la forma de comunicació de les ordres superiors a les poblacions de Catalunya durant el segle XVIII.

2. FUNCIO DELS CORREGIDORS EN LA COMUNICACIO I ACOMPLIMENT DE LES ORDRES

Els corregidors eren els encarregats de comunicar i fer acomplir a tots els pobles del corregiment, tant als reials com als baronals, les ordres superiors² i les que dictava el mateix corregidor³; totes aqueixes

2. IMHB, FM *Acuerdos R Aud*^a 19-5-1717 f. 73v.

3. Els corregidors, i també els alcaldes majors, promulgaven, publicaven i circulaven, de *motu proprio*, edictes i bans per al bon govern i administració de justícia (p. ex., vegeu ACA, RA *Cartas de la R Aud*^a 30-9-1775, reg. 605 f. 256).

ordres havia de fer-les fer publicar a la capital del corregiment, i, un cop fet això, obligaven ja a tots els seus pobles⁴; també els corregidors havien de vigilar que a tots els ajuntaments hi haguessin còpies autèntiques de les ordres⁵, però això mai no s'observava en els llocs petits, a penes a les viles modestes, i amb prou feines a les poblacions importants⁶. Els corregidors acumulaven simultàniament, en el seu districte, la responsabilitat dels rams més importants de l'administració reial: guerra, hisenda, govern i justícia (d'«amo y señor de su distrito» els ha qualificat CARR)⁷; i en tots aqueixos rams havien de comunicar als pobles les ordres que rebien de la superioritat, adés de la Cort, adés de la capital de la província⁸. El procediment d'aquesta comunicació no era pas ben bé igual en tots els rams: en els rams de guerra, govern i justícia, les ordres eren trameses per la superioritat al corregidor, el qual les comunicava directament als pobles del partit de la capital

4. Ramón Lázaro de DOU Y DE BASSOLS, *Instituciones del Derecho Público General de España...*, Madrid 1800-1803, vol. I pp. 44-45

5. § 67 de la Instrucción de Corregidores de 15-5-1788, similar al § 19 de la Instrucción de Corregidores de 1500 (*Los Códigos Españoles concordados y anotados*, Madrid 1850, vol. VII p. 263 n. 1).

6. Antonio SANMARTÍ, en el pròleg de la seva *Colección de Ordenes relativas a la Nueva Planta...* (Lleida, 1805 aproximadament), diu que aquest seu recull d'ordres, si bé incomplet, serà útil, atès que «en los Pueblos [...] las órdenes que se les comunican no están en los más con el orden y concierto que pide su importancia» (sense paginar).

7. L'enorme concentració de poders en mans del corregidor ha estat remarcada per DESDEVICES DU DEZERT: «Un capitaine général était plus maître dans sa province que un ministre dans son département. Au dernier degré de l'échelle hiérarchique, le corregidor régnait sans partage, et concentrait dans ses mains toute la puissance administrative et judiciaire. L'autorité devenait plus précise à mesure qu'elle se rapprochait des justiciables» (on diu «capitaine général» hi podem posar, amb més motius encara, corregidor). I en un altre lloc diu: «Il est à peu près impossible de se faire une idée nette des fonctions d'un corregidor. Saint-Simon dit qu'il répond à notre intendant, à notre commandant militaire, à nos lieutenants civils, criminels et de police, et à notre prévot des marchands. Le corregidor est en effer touc cela, mais il est plus encore, c'est un agent universel, un homme à tout faire; ses forces seules limitent ses pouvoirs» (*L'Espagne de l'Ancien Régime II Les institutions*, París 1897-1904, vol. II pp. 122 i 160). Una prova d'aquest poder exorbitant la trobem en el corregidor de Mataró don Oroncio Betrela, un dels pocs corregidors processats i destituïts a Catalunya al s. XVIII, que va afirmar cínicament l'any 1759 «que si [Mataró] se hubiese hallado veinte leguas distante de Barcelona habría hecho cortar la cabeza a seis o siete» dels seus enemics de la ciutat, i hagués controlat així la situació (Pere MOLAS I RIBALTA, *Societat i poder polític a Mataró 1718-1808*, Barcelona 1974, p. 123 i n. 14).

Eren sots-delegats de la intendència de Catalunya tots els corregidors del Principat llevat del de Barcelona, alguns alcaldes majors la seu dels quals no era la capital del corregiment (alcaldes majors de Camprodon, Montblanc, Berga, i potser també el de Besalú), i algunes altres persones que no eren ni corregidors ni alcaldes majors (vegeu E. ESCARTÍN SÁNCHEZ, *La Intendencia de Cataluña en el siglo XVIII Estudio de historia administrativa*, tesi doctoral inèdita, Facultat d'Història de la Universitat de Barcelona, 1974, pp. 184-191 i especialment 187-189).

8. ACA, RA Consultas 16-2-1726, reg. 138 f. 65rv.

del corregiment i a l'alcalde major de l'altre partit⁹ (gairebé tots els corregiments de Catalunya estaven dividits en dos partits, al capdavant dels quals hi havia un alcalde major que era a la vegada tinent de corregidor) a fi que ell les comunicués als pobles respectius; en canvi, les ordres del ram d'hisenda eren trameses directament per la Intendència tant al corregidor com a l'alcalde major de l'altre partit del corregiment¹⁰ —tots dos tenien la mateixa condició de sots-delegats de la Intendència en el partit respectiu— per tal que cadascú les comunicués als pobles del seu partit: sistema aquest més àgil, senzill i segur.

3. L'AVÍS DE REBUT DE LES ORDRES

L'exigència d'avís de rebut de les ordres que es comunicaven a tots els nivells era un tràmit adoptat universalment per tots els superiors que trametien ordres generals o singulars als seus subordinats, a fi d'assegurar-se que les havien rebut i que no podrien excusar-se en cas d'incompliment (incompliment freqüent, tanmateix); era, doncs, un requisit formal per al bon funcionament d'una administració basada en el principi jeràrquic. Fins al 1769, quan l'Audiència comunicava als corregidors una ordre del Consell de Castella perquè la fessin circular pels pobles del corregiment, un cop ho havien executat ho notificaven a l'Audiència, i l'Audiència ho avisava al Consell de forma global; però, a partir d'aquell any, el Consell va exigir que li trametessin originals els rebuts individualitzats de cada ajuntament conforme havien rebut les ordres del Consell¹¹, cosa que resultà molt difícil d'acomplir: efectivament, si ja no era gens fàcil d'aconseguir que es notifiuessin correctament les ordres a cada poble, molt més va costar que els corregidors poguessin aplegar tots els rebuts i que els trametessin a l'Audiència perquè els fes arribar al Consell; les ordres superiors resultaven cada cop més nombroses i extenses, els escrivans de les cúries corregimentals no autoritzaven els instruments sense una retribució còngrua (eren tràmits d'ofici i, doncs, no en percebien drets), i sembla que, al capdavant, el Consell va renunciar d'implantar aquesta pràctica.

9. Vegeu, per exemple, els destinataris de les cartes-ordre circulars de l'Acord, enregistrades a la sèrie *Cartas de la Real Audiencia* (ACA, RA).

10. ACA, RA *Consultas* 6-12-1765, reg. 805 ff. 577-578.

11. La primera vegada que hem trobat aquesta exigència nova ha estat la carta acordada del Consell de 6-2-1770 (ACA, RA *Cartas acordadas*, reg. 565 ff. 25-26), que trametia a l'Audiència una Cédula Reial d'11 de gener, que ordenava a les autoritats i tribunals que procedissin segons les lleis del regne en l'administració de justícia i que determinessin les causes amb brevetat, a fi que l'Audiència la comunicués als corregidors i justícies de cada poble «pidiendo recibo de su remisión y entrega a los mismos Corregidores y Justicias respectivamente, y embiándolos completos al Consejo [...]».

4. LA TRAMESA DE LES ORDRES ALS POBLES

Les ordres i documents que els corregidors havien de comunicar (o circular, com també se'n diu a l'època) als pobles del seu districte hi eren duts materialment per una persona anomenada *vereder*; i la missió de transportar les esmentades ordres i documents s'anomenava, també des de ben antic, *vereda*¹². Aquesta funció havia esdevingut, a l'Edat Mitjana, una servitud senyorial o una càrrega municipal, i encara ho era a la primera meitat del s. XVIII: els pobles importants encarregaven les veredes a un subaltern de l'ajuntament, mentre que als pobles petits havia d'executar-les algun veí; aquests havien de dur les ordres i documents als pobles propers, els quals havien de fer el mateix fins que les ordres havien estat comunicades a tots els pobles del corregiment i, per aquesta feina, en alguns llocs els vereders cobraven uns drets dels pobles que rebien la comunicació.

5. LA REFORMA DE LES VEREDES PEL MARQUES DE LA MINA

Es fàcil de comprendre que un sistema tan irregular i no professional, que funcionava més com una servitud senyorial que no pas com una funció pública moderna, sense una responsabilitat personalitzada, contribuïa a degradar més encara la circulació de les ordres i la comunicació entre els diferents nivells de la jerarquia governativa. Per això, el 1761, quan el govern del nou rei Carles III es va preocupar de fer funcionar amb més eficàcia l'administració i la burocràcia, el Marquès de la Mina, aleshores Capità General de Catalunya, es va ocupar d'organitzar un sistema eficient, econòmic i satisfactori per a la bona comunicació de les ordres als pobles del Principat de Catalunya; sembla que, en aquesta qüestió, com en tantes altres, l'autoritari i expeditiu marquès va actuar per compte propi interpretant a la seva manera l'esperit reformista del govern de la Cort¹³; i hem de reconèixer que el

12. Es escassíssima la bibliografia, i fins i tot les referències legislatives, doctrinals i documentals, sobre aquesta institució de les veredes i dels vereders. Les enciclopèdies i diccionaris, o bé no en parlen, o bé n'expliquen àmbiguament les característiques d'aquesta servitud medieval que continuà existint durant l'Edat Moderna. De la vida d'aquesta institució a la segona meitat del segle XVIII, que fou quan a Catalunya adquirí unes característiques modernes que explicaré tot seguit, només en parla breument, que jo sàpiga, Núria SALES a *Història dels Mossos d'Esquadra*, Barcelona 1962, p. 68.

13. En un paper del Capità General a l'Audiència amb el qual li reclamava l'informe que sobre les veredes li havia ordenat ja feia dies, S.Ex.^o feia avinent a l'Audiència, en insistir en la urgència de l'expedient, que tenia ordres expressses de la superioritat de prendre mesures per acabar amb les deficiències i problemes que, de temps entrebancaven la comunicació de les ordres als pobles (ACA,

seu autoritarisme i la seva energia van aconseguir la creació d'un cos regular de vereders que va modernitzar positivament aquesta funció indispensable per al bon funcionament del govern.

El Marquès de la Mina va ordenar a l'Audiència que li fes un informe sobre les reformes que calien en la comunicació de les ordres als pobles, de manera que un mateix individu els hi portés les ordres de la Capitania General (ram de guerra), de l'Audiència (ram de govern), i de la Intendència (ram d'hisenda)¹⁴. L'Audiència, en el seu informe, es va manifestar contrària a l'arrendament de la funció de vereder al més bon postor (sistema usual en alguns oficis subalterns de l'època), i digué que era partidària de la creació a cada partit d'un ofici nou de vereder, amb sou anyal fix, recaptat per repartiment ponderat entre tots els pobles del partit dividits en cinc classes segons la seva població, que era el sistema seguit per recaptar els sous del corregidor, alcalde major, agutzil major, mossos de l'Esquadra, i algun altre¹⁵. Al Capità General li van semblar bé les propostes de l'Audiència, i aquest sistema es va posar tot seguit en pràctica en alguns corregiments, en els quals els vereders foren elegits pels corregidors respectius; però l'alcalde major de Girona va proposar d'encarregar aquesta funció als mossos de les Esquadres, ja que era compatible amb algunes de les seves funcions i així s'aconseguiria un estalvi considerable: les raons eren de tant de pes que el Capità General i l'Audiència decidiren de generalitzar el sistema proposat per l'esmentat alcalde major a tot el Principat¹⁶, amb les protestes consegüents dels corregidors, que no volien pas perdre el nomenament i el control directe dels nous oficis¹⁷; finalment, es va adoptar una solució conciliadora que, de fet, va significar un triomf més dels poderosos corregidors.

RA *Villetes* 17-7-1761, reg. 997 f. 153v). Però no he trobat enlloc aquestes suposades ordres de la superioritat, ni cap més referència a elles; no fóra estrany, doncs, que el Marquès de la Mina actués de pròpia iniciativa, com feia sovint, amb el pretext de les ordres genèriques que d'en tant en tant rebien les autoritats superiors de les províncies recomanant-les-hi que vigilessin la bona marxa del govern i la justícia i l'observança de les ordres superiors.

14 ACA, RA *Villetes* 2-5-1761, reg. 997 f. 138v. Els dos papers annexos, amb les directrius per al nou sistema de veredes, no hi són enregistrats; podria ésser que es trobessin al lligall corresponent de bitllets de S. Ex.ª o bé al lligall que aplega els documents referents a veredes i vereders (ACA, RA lligalls d'expedients governatius de l'Acord —dits també lligalls de tegell groc i, impròpiament, «Papeles de S. Ex.ª»—, n.º 258).

15. ACA, RA *Consultas* 16-12-1761, reg. 801 ff. 564-567.

16. ACA, RA *Consultas* 31-1-1763, reg. 803 ff. 32-34.

17. El dret de conferir oficis comportava beneficis econòmics notables (els diners que hom estava disposat a pagar per a obtenir-los) i poder polític i social.

6. L'AUGMENT I REDISTRIBUCIÓ DE LS VEREDERS DE L'ANY 1783

A fi de millorar aquest servei i de suprimir definitivament i total les veredes que encara es feien de la manera tradicional, el 1783 el Capità General i l'Audiència van decidir d'augmentar i reestructurar el cos de vereders de Catalunya. El pla va consistir en què a tots els partits hi hagués pel cap baix, un vereder, i amb aquesta finalitat van ordenar en alguns corregiments el trasllat d'un vereder de la capital del corregiment a la capital de l'altre partit del corregiment on no residia el corregidor, i en alguns partits hi van crear un vereder nou; al mateix temps van consolidar la intervenció decisiva dels corregidors en la proposta i nomenament dels vereders nous, fins i tot d'aquells que havien d'estar-se a la capital del partit que no era seu del corregiment, l'alcalde major del qual no tindria cap intervenció en el nomenament del vereder que havia d'estar a les seves ordres; i es va accentuar la configuració dels vereders com un cos tan especialitzat, que va prendre una trajectòria i unes funcions del tot separades i diferenciades de les dels mossos d'Esquadra ordinaris, amb la desvinculació conseqüent del cos i de la seva jerarquia¹⁸. Tot i amb això, alguns corregidors encara protestaren pel que van considerar com la pèrdua d'un vereder, i el corregidor de Mataró fins i tot va recórrer al Consell de Castella contra la redistribució efectuada pel Reial Acord¹⁹.

7. EXTORSIONS, CORRUPTELES, I CRISI DE LA GOVERNACIÓ REIAL A FINALS DEL S. XVIII

Aquests vereders eren «personas públicas» i, com a tals, la relació que havien de fer a la cúria del corregiment a la tornada de cada vereda gaudia de la presumpció de veracitat (per la qual cosa ja havien fet jurament en prendre possessió de l'ofici)²⁰; però els abusos i les extorsions econòmiques que van fer amb els pobles, exigint-los més drets dels que estaven fixats, foren molts i habituals; l'Audiència, davant les queixes dels pobles, va prendre mesures que consistien en augmentar els controls burocràtics (extensió de rebuts de les quanti-

18. ACA, RA *Cartas de la R. Aud.* 25-1-1783, reg. 613 ff. 396-398. Aquesta circular i pla de redistribució i augment seguia quasi textualment un dictamen del Fiscal Civil de l'Audiència Jacobo M.ª de Spínosa de 23-12-1782, enregistrat a ACA, RA *Consultas* 17-11-1783, reg. 820 ff. 213v-214v, amb motiu d'un informe tramès al Consell; aquest dictamen havia estat aprovat per l'Acord el 24-12-1782.

19. ACA RA *Consultas* 17-11-1783, reg. 820 ff. 211v-213.

20. Segons la Instrucción General de Veredas de l'any 1765, subintitulada «Reglas para el establecimiento y aumento de Mozos de las Esquadras para el servicio de las veredas en las Cabezas de Partido» (ACA, RA *Consultas* 12-3-1765, reg. 805 ff. 80v-88).

tats pagades, notificació dels drets autoritzats), però foren inútils i carregades d'inconvenients davant la complicitat dels corregidors i de les cúries corregimentals²¹. Aquestes corruptales van augmentar amb la crisi de finals del segle, quan els ministres i oficials reials cobraven els sous amb retards insuportables; els mossos de les Esquadres es van dedicar més que mai al contraban —la persecució del qual tenien precisament encomanada— i també a d'altres activitats igualment il·legals i reprovables²²; i en general es va produir un caos en la governació reial, caos que, en enllaçar amb la Guerra de la Independència, va contribuir decisivament al trencament de la tradició administrativa espanyola just en el moment del pas transcendental de l'Antic Règim al període constitucional.

8. EL SEGLE XIX: FI DE VEREDES I VEREDERS, I PAS ALS BUTLLETINS OFICIALS I AL SERVEI DE CORREUS

Fou durant tot el segle XIX que es van consolidar i desenvolupar els mètodes moderns que havien estat iniciats o intentats amb més o menys fortuna al segle XVIII: impressió de totes les disposicions normatives generals en exemplars dotats d'autenticitat i d'accés fàcil a tothom, utilització del servei de Correus, etc. ... L'evolució fins a arribar al sistema actual fou lenta, però progressiva: va caldre tot el segle; el primer pas no es va fer fins al 1833, amb la creació del *Boletín Oficial de la Provincia* per substituir «el lent i costoso sistema de veredas» i acabar amb les despeses i els abusos que amb aquest mètode antic havien de suportar els pobles; aquests butlletins provincials havien de dur necessàriament totes les ordres, disposicions, actuacions i notícies oficials d'interès general o particular de qualsevol

21. Les extorsions i exaccions indegudes per part dels oficials públics eren una autèntica epidèmia d l'Antic règim, en el que podem dir que no hi havia magistratura, per alta o baixa que fos, que no exigís diners per fer allò que simplement era la feina pròpia del seu ofici i per la qual tenia un salari (més o menys congru, amb més o menys càrregues, i pagat amb més o menys de retard), o que no n'exigissin més dels que estaven taxats, o que no exigissin diners o recompenses per fer o consentir coses il·lícites. Pel que feia als vereders, un acte acordat del Consell de 10-7-1703 deia: «Enterado del perjuicio que se hace a los Pueblos en el exceso de costas y salarios que los Superintendentes y Corregidores señalan a los Verederos que despachan a ellos a intimar las Ordenes y Decretos Reales; mando que para evitar semejante abuso se expidan Ordenes a las Provincias y Partidos del Reino a fin de que en el punto de veredas no se cargue a los Pueblos más costa que un real por legua de ida, y otro de buelta, comminándolos a que se les castigará» (*Nueva Rec Autos Acordados* 3 5.27)

Per al cas que ens ocupa, vegeu ACA, RA *Consultas*, any 1765 reg. 805: 12-3 f. 87, 10-6 f. 239c-241v, 29-7 f. 339, 23-12 ff. 613v-615; i *Cartas de la R. Aud.* any 1786 reg. 616: 11-2 f. 14v, 13-5 f. 167v, 21-7 f. 251.

22. Núria SALES, *Història dels Mossos d'Esquadra*, Barcelona 1962, pp. 86-87 i 106-107.

ram de l'Administració²³, i s'hi havien de subscriure obligatòriament la major part dels organismes públics de cada província; els exemplars es repartien pel servei de Correus; però les ordres superiors també podien ésser vàlides i obligatòries encara que no s'hi publicuessin, i tampoc no es va declarar l'autenticitat del text de les disposicions publicades en els butlletins esmentats. La mateixa Reial Ordre preveia la supressió del sistema de veredes i d'impressió de circulars vigent fins aleshores, excepte casos urgents o extraordinaris²⁴. Entre 1836 i 1837 es va declarar que totes les disposicions de l'Administració Central serien obligatòries per a tothom un cop publicades a la *Gaceta de Madrid*²⁵, que d'aquest manera va esdevenir el diari oficial que avui coneixem; l'eficàcia d'aquest darrer sistema va permetre, el 1851, de suprimir la incòmoda pràctica de l'avís de rebut de les ordres²⁶.

SEBASTIÀ SOLE I COT

23. Havien de contenir «las órdenes, disposiciones y prevenciones que tengan a que hacerse a las justicias y Ayuntamientos de los pueblos por cualquiera autoridad [...] de cualquiera ramo que sean, con las prevenciones particulares que las autoridades delegadas en las provincias crean deber hacer en consecuencia de dichas órdenes, o para facilitar su cumplimiento» (art. 1.º). I també «cualquiera anuncio concerniente al Real Servicio, como ventas, arriendos, subastas, etcétera» (art. 9.º).

24. Reial Ordre de la Secretaria de Foment de 20-4-1833 (CD XVIII (1833) p. 91). Vegeu també *Enciclopedia Jurídica Española*, Barcelona 1910 i ss., s.v. *Boletín*

25. Reial Ordre de la Secretaria de la Governació de 22-9-1836 (CD XXI (1836) p. 415). També tractaven de la qüestió que ens ocupa les Reials Ordres de 15-10-1836 (CD XXI (1836), apèndix C., p. 109), que restablia la vigència d'una llei de 3-2-1823; i les de 29-5-1837 (CD XXI (1837) p. 277) i de 2-6-1837 (ídem p. 302). Vegeu també *Enciclopedia Jurídica Española*, s.v. *Gaceta de Madrid*.

26. Reial Ordre del Ministeri de Gràcia i Justícia de 8-10-1851 (*Enciclopedia*, íbidem). Desconec si aquesta mesura va trigar gaire a estendre's als altres ministeris.